

Under sina sista år gjorde Milner en rad inlägg, av vilka de viktigaste samlades i boken "Questions of the hour" 1923. I dessa kunniga och vidsynta uppsatser, sannolikt de mest betydande som under detta skede skrevs av någon engelsk politiker, skisserade Milner en samtidigt nationell och socialt radikal ideologi. Imperiets stärkande var såsom alltid huvudlinjen; Milner krävde protektionism för Englands räkning och tullunion mellan England och dominions samt systematiska åtgärder för produktionens och välfärdens höjande i de efterblivna kolonierna — krav som först årtionden senare i viss omfattning förverkligades. Samtidigt deklarerade han en förståelse för labours samhällskritik som stack av mot de konservativa och liberala ledarnas hållning. Den privata äganderätten borde visserligen bevaras, men kapitalismen borde ställas under starkare kontroll och den kollektiva produktionen utvidgas. Arbetet "bör hyra kapital, inte kapitalet arbete": med denna sats rekommenderade han producentkooperation som en motvikt mot privatkapitalismen och statsingrepp för att säkra full sysselsättning. Dessa och andra radikala fordringar uppbars av en nationellt konservativ motivering: endast genom stora reformer kunde de sociala motsättningarna undanröjas och känslan för nationen och imperiet spridas till alla folkgrupper.

Någon bra och allsidig levnadsteckning över lord Milner finns inte. Hans memoranda och brev från Sydafrikatiden är samlade i två volymer. En framstående publicist, Edward Crankshaw, publicerade för några år sedan ett arbete ("The forsaken idea"), där Milner med en viss överdrift och romantisering framställs som tänkaren framför andra bland engelska statsmän under modern tid. Ett par i år utkomna böcker innehåller bidrag till Milners porträtt: Edgar Holts utmärkta "The Boer War" och J E Trenchs "Alfred lord Milner". Det sistnämnda arbetet avser att vara en fullständig biografi och bygger på aktstycken som Milners änka ställt till förfogande, men författaren har inte kunnat behärska och disponera sitt material. Vad som är av intresse i boken är snarast några personliga detaljer. Vi får veta att Milner — som gifte sig först några år före sin död — var förälskad i och friade till Margot Tennant, som föredrog Asquith och vid dennes sida blev ryktbar

för sin muntra pratsamhet och sina indiskreta memoarer; den återgivna brevväxlingen mellan Milner och Margot ger något av en tidsbild i sin sentimentala och idealistiska jargong. Vi får också veta att Milner uppvaktade Elinor Glynn, samtalade med henne om grekisk filosofi och tyckte henne vara "en reinkarnation av Sokrates". Att missromanens ledande författarinna hade Englands mest berömda filosof Bradley och dess berömdaste prokonsuler Curzon och Milner till beundrare och litterära rådgivare — Curzon var sannolikt också hennes älskare — hör till de meddelanden som inskärper smakens växlingar och tidens flykt.

HERBERT TINGSTEN

Apropå Stendhal

DA JAG med förtjusning läste Gunnar Ekelöfs boktips (DN 9/11) om Stendhal, där "Kartusianerklostret" rekommenderas i stället för "Rött och svart", kände jag ett behov att på en punkt göra ett tillägg till "försvar" för den sistnämnda boken. Den skildrar, som Ekelöf skriver, "en reaktionär streberidyll som vänds i tragedi", den är ett uttryck för beräknande fransk småstadsanda. I "Kartusianerklostret", i Italien, finns mera sol, lättsinne, glad äventyrlighet, civilisation. Visst är det så, och därmed motiverade Stendhal sin kärlek till Italien — i vad mån han byggde på realiteter eller illusion skall jag inte söka bedöma.

Men vad som också finns i "Rött och svart" är vad Léon Blum kallat det spanska draget, som gör att Julien Sorel dör på avrättningsplatsen i stället för att bli minister. Då han svor att fatta fru de Rénals hand eller vågade livet för att vinna fröken de La Mole, då han deltog i en sammansvärjning som kunde leda till hans undergång, då han slutligen sköt sin första älskarinna var han "spansk"; kan kastade bort fransk beräkning och brackighet för att vinna inre ära, för att — om man vill uttrycka sig religiöst och anglosaxiskt i stället — lyda sitt samvete. Påpekandet strider inte mot Ekelöfs satser, men det behövs kanske som komplettering av dem; utan detta "spanska" vore "Rött och svart" en bok av olidlig tristess. Den italienska idyllen — idyll därför att även giftmorden i denna miljö verkar opera —, den franska klättringen på byråkratin och rikedomens steg, den grandiosa spanska gesten i livsförakt och undergång — dessa föreställningar bryter ständigt, disharmoniskt, fram hos Stendhal. Bakom dem alla ligger, kan man kanske litet överdrivet påstå, den store korsikanen, som kunde ses som den franska ordningens skapare, som symbol för den tragiska spanska äran och som introduktör till Italien, där allt skimrar i överklighet, i dröm och teater.

HERBERT TINGSTEN